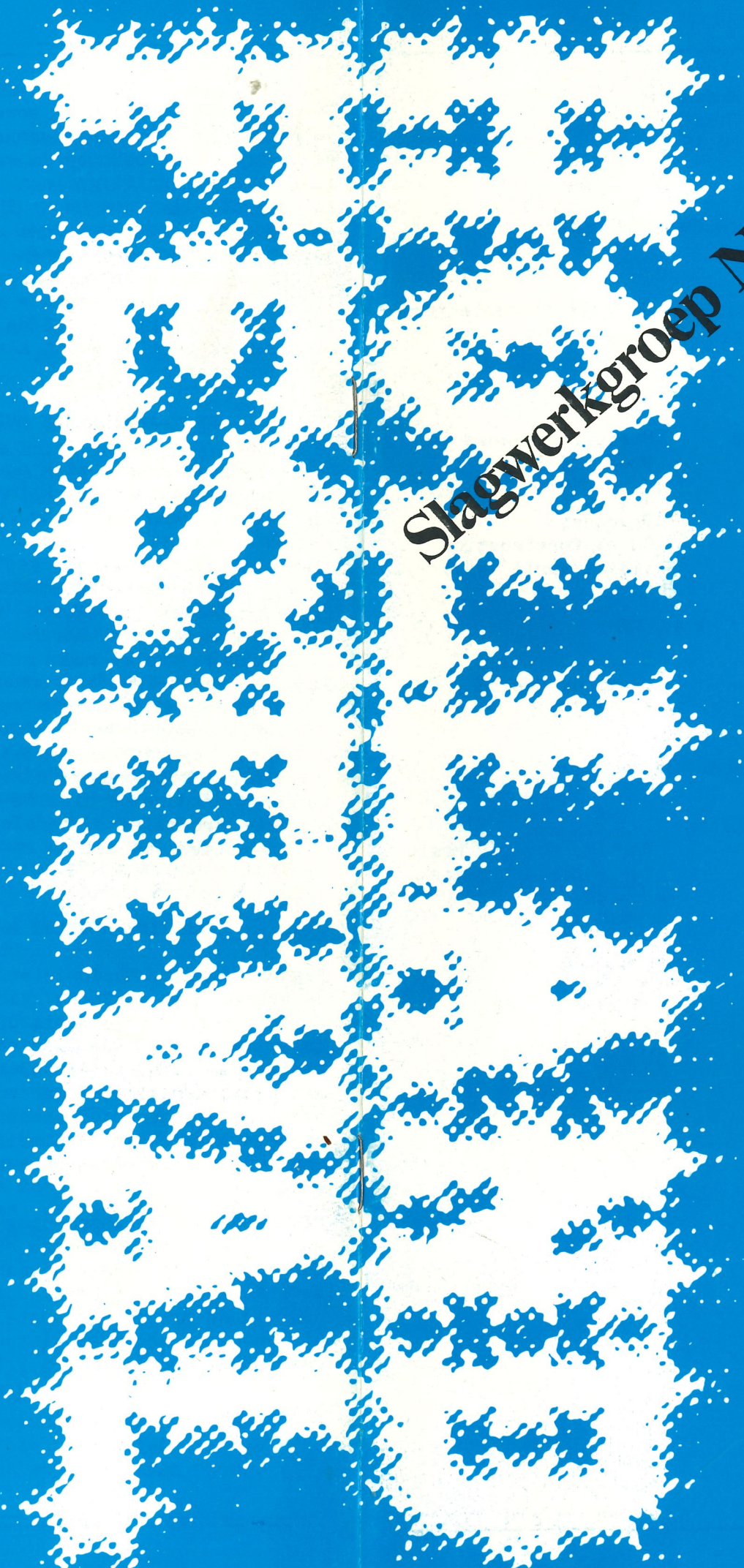

Slagwerkgroep Nexus

23 juni 1984: Amsterdam
Theater Carré
20.15 uur

SLAGWERKGROEP NEXUS

Bob Becker William Cahn
Robin Engelman Russell Hartenberger
John Wyre

I Steve Reich Music for Pieces of
Wood (1973)

II John Cage Branches
Third Construction
(maart/april 1941)

PAUZE

III Steve Reich Drumming Deel I
(1970/1971)

IV West-Afrikaanse Muziek

V George Hamilton
Green Ragtime Novelty Music
(selectie uit muziek
van de jaren '20)

OVER DE SLAGWERKGROEP NEXUS

In de kamermuziek voor slagwerkensemble zijn Les Percussions de Strasbourg jarenlang toonaangevend geweest. Dat deze muziekvorm de laatste jaren een duidelijke wending heeft ondergaan, is in zekere zin mede bepaald door het werk van het Canadese slagwerkensemble Nexus, bestaande uit de musici Bob Becker, William Cahn, Robin Engelman, Russell Hartenberger en John Wyre. Waar in Europa nog alle blikken gericht waren op het 'machtige hoopje', Boulez, Stockhausen en Xenakis, ontstond in Amerika een traditie, ontsproten aan de muziek van Ives, Varèse en Cage, die zich vooral ook oriënteerde op jazz, geïmproviseerde muziek en diverse niet-Westerse culturen. Het repertoire van de groep Nexus mag in die zin representatief genoemd worden. Veel muziek van Steve Reich (Becker en Hartenberger maken beiden deel uit van de harde kern van het Reich Ensemble), John Cage, Toru Takemitsu, Jo Kondo, Lou Harrison en Bruce Mather. Op hun repertoire staan tevens zeer bijzondere arrangementen van werk van Spike Jones en de ragtime-meester George Hamilton Green. Verder muziek uit Afrika en India, maar ook veel eigen en geïmproviseerde muziek.

Nexus gebruikt een uitgebreide collectie instrumenten uit alle delen van de wereld, ingegrepen instrumenten voor het maken van vogelgeluiden, ratels, alsmede meer exotische instrumenten als Chinese gongs, Japanse tempelbekkens en West-Afrikaanse drums.

Dit seizoen tourneren ze door 14 landen in Europa en het Verre Oosten. Ze nemen deel aan het Toronto International Festival, het Holland Festival, treden op met verschillende orkesten, waaronder de New York Philharmonic enz. Nexus maakte de geluidsband voor The man who skied down Everest (een Academy Award). Het ensemble maakte vijf platenalbums. Het eerste samen met jazz-fluitist Paul Horn. Het tweede album heet Nexus Ragtime Concert, verder nog Music of Nexus en in 1982 Changes, met eigentijdse slagwerkclassieken, alsmede een album met een bloemlezing van poëzie en muziek, gewijd aan de Canadese dichter Earle Birney.

de leden van Nexus

Bob Becker studeerde aan de Eastman School of Music en haalde er zijn Master's Degree. Hij is een leerling van William Street en studeerde tevens compositie bij Warren Benson. Hij had tabla-les van Sharda Sahai, mrdangam-les van Ramnad Raghavan, deed Javaanse gamelan bij Prwotosaputro en Sumarsam en Ghanese drums bij Abraham Adzingah, Gideon Aloworye en Freeman Dorkor. Becker is slagwerker geweest in het Marlboro Music Festival en speelde in het Festivalorkest o.l.v. Pablo Casals. Hij maakte deel uit van het Paul Winter Consort en trad op met Marion Brown, Chuck Mangione en Paul Horn, met wie hij ook platen maakte. Behalve in Nexus speelt Becker al jaren in het ensemble van de Amerikaanse componist Steve Reich.

William Cahn is eveneens afgestudeerd aan de Eastman School of Music en is sedert 1968 eerste slagwerker in het Rochester Philharmonic. Hij heeft met dit orkest en andere - waaronder het Philadelphia Orchestra, het Chautauqua Symphony, het Paul Winter Consort - als solist opgetreden met eigen composities zowel als met werk van anderen. Cahn ontwerpt en bouwt zijn eigen instrumenten en componeert voor slagwerk.

Robin Engelman is jaren eerste slagwerker van het Toronto Symphony geweest, heeft tevens op die plaats in vier andere Amerikaanse orkesten gespeeld en trad als solist op met verscheidene symfonieorkesten. Engelman studeerde slagwerk en compositie bij Warren Benson aan het Ithaca College en heeft daar zelf ook les gegeven evenals aan de Eastman School of Music, de Universiteit van Toronto en die van New York. Als lid van Nexus en met de New Music concerten heeft Engelman de halve wereld bereisd.

Russell Hartenberger is leraar slagwerk aan de Universiteit van Toronto en heeft een graad in niet-Westerse muziek. Hij treedt regelmatig op in concerten met eigentijdse muziek in Toronto, met het Steve Reich ensemble in New York, het Oklahoma City Symphony en in het Marlboro Music Festival. Hij studeerde aan de Universiteit van Wesley mrdangam, tabla, West-Afrikaanse drums en Javaanse gamelan, reisde veel in eigen land zowel als in Zuid-Amerika en Europa, deed muziekstudies in Ghana en nam deel aan het Carnatic Music Festival in Madras, India.

John Wyre was slagwerker in het Toronto Symphony en heeft daarmee zowel in Canada zelf als tijdens internationale tournees gespeeld. Hij was solist bij het Boston Symphony, het Japans Philharmonisch Orkest en het Toronto Symphony en nam acht zomers deel aan het Marlboro Music Festival. Sedert 1970 componeert hij en treedt hij op met eigentijdse muziek. Zijn composities worden uitgevoerd door belangrijke ensembles in de Verenigde Staten en in Japan.

OVER STEVE REICH

Steve Reich werd geboren in 1936 in New York en bracht zijn jeugd door in New York en Californië. Hij studeerde filosofie aan Carnell University, en compositie aan de Juilliard School of Music van 1958-1961, en vervolgens aan Mills College in Californië bij Darius Milhaud en Luciano Berio. In 1966 vormde hij in New York met drie musici een ensemble. Sindsdien heeft hij zijn muziek uitgevoerd met zijn eigen groep, die nu naast instrumentalisten ook zangers omvat, en trad op in geheel Amerika en West-Europa. Hij publiceerde een boek, getiteld *Writings about music*, in 1974. In 1970 kreeg hij een beurs om trom te leren spelen in Afrika bij de Ewe-stam in Ghana. In 1973 en '74 leerde hij de Balinese gamelan bespelen in Berkeley, Californië. Hij kreeg verschillende prijzen en werd uitgenodigd als 'artist-in-residence' naar Berlijn te komen.

Music for Pieces of Wood

Music for Pieces of Wood (1973) heeft dezelfde achtergrond als *Clapping Music* (1972); een verlangen muziek te maken met zo simpel mogelijke instrumenten. De claves (cilindrische stukken hard hout) die stuk voor stuk zijn voorgeschreven, hebben een bijzondere toonhoogte (A,B,Cis,Dis en Dis een octaaf hoger) en moeten sterk kunnen resoneren. Dit stuk is een van de luidste dat ik ooit heb gecomponeerd, maar er is geen enkele vorm van versterking voor nodig. Het stuk kan eventueel ook gespeeld worden op gestemde koeie-bellen. De structuur is geheel gebaseerd op een ritmische opbouw: de vervanging van rusten door geluidseenheden; het is verdeeld in drie secties van steeds afnemende matlengten 6/4, 4/4, 3/4.

Drumming

Een jaar lang, van het najaar van 1970 tot het najaar van 1971, werkte ik aan wat mijn langste compositie zou worden.

Drumming duurt bijna anderhalf uur en is verdeeld in vier secties, die zonder onderbreking worden uitgevoerd. Het eerste deel is geschreven voor vier paren gestemde bongo's, geplaatst in standaards en bespeeld met stokken, en mannenstem, het tweede voor drie marimba's en vrouwenstemmen, het derde voor glockenspiele,

fluiten en piccolo, en het laatste deel voor al deze instrumenten en stemmen tezamen. Ik heb instrumenten gekozen die nu alle gangbaar zijn in westerse landen (hoewel de geschiedenis van de bongo's teruggaat naar Latijns Amerika, die van de marimba's naar Afrika, en het glockenspiel oorspronkelijk uit Indonesië stamt) en die gestemd zijn volgens onze eigen getempereerde diatonische toonladder, en ik heb ze muzikaal gebruikt binnen de context van mijn eigen voorafgaande composities.

De vraag wordt vaak gesteld of mijn bezoek aan Afrika in 1970 invloed heeft gehad op Drumming. Het antwoord is bevestigend. Dit bezoek bevestigde mijn intuïtie dat instrumenten en stemmen gebruikt kunnen worden om een muziek voort te brengen rijker van klank dan wat geproduceerd wordt langs elektronische weg, evenzeer als mijn natuurlijke voorkeur voor slaginstrumenten bevestigd werd. Drumming is binnen de context van mijn eigen muziek de uiterste verfijning van de 'phasing technique', waarbij twee of drie gelijke instrumenten die steeds hetzelfde ritmisch patroon herhalen, geleidelijk aan niet meer synchroon gaan spelen. Drumming introduceert ook een aantal nieuwe technieken: 1) geleidelijke verandering van timbre, waarbij toonhoogte en ritme gelijk blijven, 2) het integreren van de menselijke stem in het instrumentale ensemble door het geluid van de instrumenten exact te laten imiteren, 3) het proces om geleidelijk tellen (beats) in de plaats van rusten te brengen (of rusten in plaats van beats) binnen een voortdurend herhaalde ritmische cyclus.

De secties van Drumming worden met elkaar verbonden doordat de nieuwe instrumenten exact het ritme van de reeds spelende instrumenten overnemen. Aan het eind van het derde deel spelen drie drummers hetzelfde patroon met een kwart noot verschil in fase. Drie marimba-spelers mengen zich daar zachtjes in met hetzelfde patroon en ook een kwart noot verschil in fase. De drummers verdwijnen gaandeweg zodat hetzelfde ritme en dezelfde toonhoogte gehandhaafd blijven bij een geleidelijke verandering van timbre. Aan het eind van de marimba-sectie worden drie marimba-spelers, in hun hoogste register spelend, versterkt door drie glockenspiele in hun laagste register zodat het proces van de handhaving van Drumming begint met twee drummers die het ritmische basispatroon van het anderhalf uur durende stuk opbouwen uit een enkele drumbeat,

gespeeld in een cyclus van twaalf tellen met rusten op de overige tellen. Geleidelijk aan worden rusten vervangen door drumbeats, totdat het patroon compleet is. Het reductie-proces is simpelweg het omgekeerde, waarbij rusten de plaats innemen van beats, een voor een, totdat één enkele beat overblijft.

Drumming is dus gebouwd op één ritmisch basispatroon en dit patroon ondergaat wijzigingen in fase, toonhoogte en timbre, maar alle spelers spelen het hele stuk door dit patroon of een gedeelte ervan.

Steve Reich

N.B. Deze toelichting van Steve Reich betreft de volledige Drumming; tijdens dit concert gaat alleen deel I.

OVER JOHN CAGE

John Cage werd geboren op 6 september 1913 in Los Angeles, Californië.

Het is onmogelijk het effect en de invloed van Cage's werk op de muziek van de 20ste eeuw te schatten, maar het is overduidelijk dat de muziek-ontwikkelingen van onze tijd niet te verklaren zijn zonder zijn muziek en ideeën.

Zijn uitvinding van de geprepareerde piano en zijn werk met slagwerk-instrumenten, brachten hem ertoe het begrip tijd op tal van fascinerende manieren in de muziek te brengen. Cage wordt algemeen beschouwd als een componist die baanbrekend is in compositie, gebaseerd op toevalselementen. Arnold Schoenberg zei van Cage dat hij een 'inventor of genius' is.

Branches

John Cage heeft zich eveneens intensief bezig gehouden om via tekst uitdrukking te geven aan de ideeënwereld, die aan zijn werk ten grondslag ligt. De vorm die hij daarvoor koos, zowel in druk als in voordracht, is te beschouwen als een op zich zelf staand product van een veelzijdig kunstenaarschap. Dat de componist in 1978, bij een eerdere uitvoering in het Holland Festival van **Branches** bepaalde dat er **geen** toelichting bij deze muziek zou zijn, moet dan ook gezien worden als het advies van iemand, die de beperkingen van toelichtingen op muziek heeft leren kennen. U zult het wel horen!

Third Construction

Dit is anders gesteld met **Third Construction** uit 1941. Het tumult na de première ervan, het commentaar van een meisje uit het publiek dat deze muziek gewoonweg verschrikkelijk was, ontlokte aan Cage de uitspraak: 'dat we nog véél verschrikkelijker nummers hebben!'

De toevoeging dat hij probeert om het gehele terrein van de hoorbare klankenwereld voor de muziek te ontsluiten, vat nog het kernachtigst samen, waar het Cage in die periode om te doen was.

Het instrumentarium voor dit werk brengt een groot aantal ongebruikelijke geluiden voort, het bestaat uit ondermeer: gedroogde ezelskaken met rammelende kiezen, een Polynesische schelp die wordt betoeterd, Afrikaanse spleettrommen, leeuwenbrullen, Chinese trommels enz. Opvallend is de volledige emancipatie van ruisgeluiden in de compositie. Klankkleur is dan ook een belangrijk aspect, naast ritme.

De polyfonie in het werk wordt bereikt door de ritmische identiteit van de verschillende stemmen. Wie bekomen is van de verbazing over het grillige instrumentarium, zal het opvallen hoe hecht **Third Construction** is opgebouwd. Het werk moet als een vroeg hoogtepunt beschouwd worden in het jonge repertoire voor slagwerk-ensembles. Wellicht is het ook het eerste stuk voor deze muziekvorm, waarin eenzelfde verfijning in kamermuziek bereikt wordt als in klassieke strijkkwartetten.

WEST-AFRIKAANSE MUZIEK

De West-Afrikaanse muziek op het programma zal nagenoeg authentiek klinken. De leden van Nexus hebben jarenlang deze muziekvormen en de originele instrumenten intensief bestudeerd, daarbij gesteund door de belangrijkste Masterdrummers (te vergelijken met onze 18e eeuwse 'Kapellmeister') van dit moment (o.a. Abraham Adzingah). De muziek is veelal bedoeld als dansmuziek. Signalen van de Masterdrummer dienen om zowel in de muziek als in de dansen de overgangen naar andere tempi, ritmes, karakters of dynamieken aan te geven. De leider van het trom-ensemble staat dan ook in een voortdurende dialoog met de hem omringende trommelaars, begeleid door de ostinato-ritmes van bel en ratel.

RAGTIME NOVELTY MUSIC

Ragtime Novelty Music is een selectie uit de verzameling virtuose xylofoonsoli van de Amerikaan George Hamilton Green uit de jaren twintig. In de tijd dat in veel kleine varieté-theaters en café's avond aan avond gemusiceerd werd door jazzbandjes, was de xylofoon een populair instrument. Veel van de speciaal voor dit instrument geschreven muziek is verloren gegaan.

Met name door de inspanningen van Nexus' Bob Becker zijn de meeste ragtimes van George Hamilton Green bewaard gebleven en bewerkt voor een marimba-ensemble. Het is daarbij de grote verdienste van Becker dat hij door een zeldzaam virtuoos techniek, maar vooral ook door z'n vrije en geïmproviseerde interpretaties, deze traditie levend weet te houden.